

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΛΕΥΚΩΝΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ
1954

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΕΡΕΥΝΑΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΤΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ*

Τὰ ἄλλα εἶδη τῶν στίχων, τροχαῖκοι, ἀναπαιστικοί, δακτυλικοί, εἶναι ἀσύγκριτα λιγότερα στὴν ποίηση τοῦ Σικελιανοῦ, ἐνῶ ὁ λαμβικός στίχος δεσπόζει. Θὰ σταθοῦμε ἐπομένως σὲ λίγα παραδείγματα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς τ ρ ο χ α ῖ κ ο ῦ ς στίχους:

Κυκεῶνα· (4) τροχ.
ὦ ἱερὴ πλημμύρα πᾶ ἀνεβαίνεις (10) τροχ.
—πῶς ἢ φτέρνα σὲ θυμάται!— (8) τροχ.
ὡς ποταμός. (3) τροχ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Πίστης», 1).

Σημειώνουμε πῶς στὴν τελευταία συλλαβὴ τοῦ 3ου στίχου μὲ τὴν πρώτη τοῦ 4ου γίνεται συνίζηση.

Καὶ ἀναπαιστικοὺς κανονικοὺς στίχους ἔχει ὁ Σικελιανός:

Τὸ ψηλόλιγνο ρόδιον ἄλογο, (11) ἀναπ.
ποῦ μὲ μάτια γαλάζια, σιμά σου, (10) ἀναπ.
παίρνει πλούσιο κι' ἀγνώριστο πάτημα, (11) ἀναπ.
Ψάπφα, ὦ Ψάπφα, καημὲ τοῦ Πηγάσου. (10) ἀναπ.
(«Ψάπφα»).

Ὅμοια σὰν αὐτὸ εἶναι 13 τετράστιχα στὸν διάμεσο ὕμνο, ποῦ εἶναι στὸν «Ἄλαφροῖσκιωτο».

Ἔχουμε ὅμως καὶ μεγαλύτερους ἀναπαιστικούς στίχους σὲ παράταξη, σὲ ἄλλο ποίημα:

Νὰ συννέφιασε τάχα μεμιᾶς ἡ κορφή τοῦ Νισύρου; (16) ἀναπ.
Νᾶναι τοῦ Θεοῦ μου τὸ τύμπανο, ποῦ χτύπησε ἀνάερο, (16) δακτ.
θαμπά, κι' ὄλος ἄξαφνα ὁ νοῦς μου βυθίστη στὸν Ἰοκίο (15) ἀναπ.
κι' ἀναπάντεχα ὄλες μου οἱ σκέψεις μὲ βιὰν ἀπ' ὄλοῦθε (16) ἀναπ.
σὰν οἱ μέλισσες, μόλις βροντήσῃ ἓνα νέφι ἀποπάνω (16) ἀναπ.
βιάζοντ' ὄλες παντοῦθε νὰ μποῦν στὸ κυβέρτι (13) ἀναπ.
(«Ἡ κορφή τοῦ Νισύρου»).

Ὁ 1ος, ὁ 4ος, ὁ 5ος εἶναι κανονικοὶ 16σύλλαβοι ἀναπαιστικοί, καὶ ὁ 6ος ἀναπαιστικός 13σύλλαβος. Ὁ 3ος εἶναι ἀναπαιστικός 15σύλλαβος ἀκέφαλος, γιὰ τὸ τοῦ λείπει ἡ πρώτη συλλαβή. Ὁ 2ος εἶναι δακτυλικὸς 16σύλλαβος, μὲ μιὰ περισσὴ

συλλαβή. Ἀπλὴ μετακίνηση μιᾶς λέξεως τὸν κάνει κανονικὸ 16σύλλαβο ἀναπαιστικό:

Τοῦ Θεοῦ μου τὸ τύμπανο νᾶναι, ποῦ χτύπησε ἀνάερο.

Μήπως μὲ τὴν ἀνωμαλία αὕτη θέλει παραστατικὰ ν' ἀποδώσει ὁ ποιητὴς τὴν ταραχὴ ἀπὸ τὸν κρότο τοῦ τύμπανου;

Συνεχίζεται τὸ ποίημα μὲ ἀναπαιστικούς στίχους. Πιὸ κάτω ὑπάρχουν καὶ μὲ περισσότερες συλλαβὲς ἀναπαιστικοί, ὅπως:

πιὸ πυκνὸ κι' ἀπ' τὸ φράγμα τοῦ αἱμάτου, τῆς γῆς (19) ἀναπ.
[τὸ ἀπροσμέτρητο πένθος. (19) ἀναπ.
Ἄ, πιὸ ἀκόμα ἀπ' τὸ φράγμα τοῦ αἱμάτου, ποῦ καίει (19) ἀναπ.
[μυστικά καὶ φλογίζει. (19) ἀναπ.
(«Ἡ κορφή τοῦ Νισύρου»).

Προχωροῦμε στοὺς δακτυλικοὺς στίχους:

Βοῆ τοῦ πελάου πλημμυρίζει (9) δακτ. μὲ ἀνάκρουση
τὶς φλέβες μου· (4) δακτ. μὲ ἀνάκρουση
ἀπάνω μου τρίζει (6) δακτ. μὲ ἀνάκρουση
σὰ μυλολίθαρὸ ὁ ἥλιος· (8) δακτυλικὸς
γεμάτες χτυπάει τὶς φτεροῦ-
[γες ὁ ἀγέρας· (12) δακτ. μὲ ἀνάκρουση
ἀγκομαχάει τὸ ἀφαντὸ ἀξόνι. (11) δακτυλικὸς
(«Ἄλαφροῖσκιωτος».—Γυρισμός).

Ἀπὸ τοὺς 6 στίχους, οἱ 4 εἶναι δακτυλικοί μὲ ἀνάκρουση καὶ οἱ 2 δακτυλικοί.

Ἔχουμε ὅμως πολλοὺς στίχους τοῦ Σικελιανοῦ, ποῦ ἐνῶ ἀνήκουν στὴν ἴδια στροφὴ, στὸ ἴδιο ποίημα, μετέχουν σὲ διαφορετικούς ρυθμούς. Χαρακτηριστικὸ ὅμως εἶναι ὅτι καὶ πάλι — πολλὰς φορὲς — δὲν λείπουν οἱ λαμβικοί στίχοι.

Θ' ἀρχίσουμε ἀπὸ στίχους ποῦ εἶναι λαμβικοί καὶ τροχαῖκοί. Εἶναι οἱ στίχοι τοῦ δισύλλαβου ρυθμοῦ.

Ἔχουμε περίπτωσιν ποῦ ἐνῶ ἐπικρατεῖ στοὺς στίχους ἓνα μέτρο — ἐδῶ οἱ λαμβικοί —, αἴφνης εἰσάγεται ἓνας στίχος διαφορετικὸς — ὁ τροχαῖκός:

*Ω Μάνα· (3) λαμβ.
ἀλήθεια, (3) λαμβ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος καὶ τέλος.

μ' ἄλους τοὺς ἀνέμους ἔπαιξα, (9) τροχ.
καθένα χωριστὰ κι' ἄλους μαζί, (10) λαμβ.
στὴν πλάση μεγαλώνοντας ὀρτός! (10) λαμβ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Πίστης», V).

Καὶ ἀντίθετα, σὲ τροχαϊκοὺς στίχους ὑπαισθέρχεται ἕνας λαμβικός:

Λίγο πρὶν (3) τροχ.
ἕνα κοτσούφι στὴν κορφή τοῦ βάτου (11) λαμβ.
δὲ φοβήθη (4) τροχ.
ποὺ σταμάτησα στὸ πλάγι τῆς μυρτιάς! (11) τροχ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Πίστης», VII).

Κάποτε οἱ λαμβικοὶ καὶ τροχαϊκοὶ στίχοι ἐναλλάσσονται:

σὲ βύθη γλυκανάπνοα, φωτεινά, δροσάτα, (13) λαμβ.
ξάνοιξα ἀξαφνα μπροστὰ μου (8) τροχ.
ἔσέ, Τιτάνα, (5) λαμβ.
στὸ Σταυρό! (3) τροχ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Πίστης», IV).

Ἄλλοτε οἱ λαμβικοὶ καὶ τροχαϊκοὶ στίχοι ἀπλώνονται χωρὶς ἀναλογία:

Ἰδοὺ (2) λαμβ.
ἀναδόθη τέλος (6) τροχ.
τὸ τεράστιο Στάχυ τὸ Ἱερό! (9) τροχ.
Μέσα στὰ μάτια (5) λαμβ.
στὸν ἱερὸ περίβολο (7) τροχ.
στηλά. (2) λαμβ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Φυλῆς μου», VI).

Ὁ μετρικὸς τύπος του ἔχει ἔτσι:

√ —
 — √ — √ — √
 — √ — √ — √ — √ —
 √ — √ — √
 — √ — √ — √ —
 √ —

Σ' ἕνα ἄλλο παράδειγμα δύο στροφῶν ἀνισῶν μεταξύ τους: στὴν πρώτη ἐπικρατοῦν οἱ τροχαϊκοὶ (6 τροχαϊκοὶ καὶ 3 λαμβικοὶ), ἐνῶ στὴ δεύτερη οἱ λαμβικοὶ (5 λαμβικοὶ καὶ 2 μόνο τροχαϊκοὶ):

Ἐνῶ ἐδῶθε (4) τροχ.
στὸ καρτέρι (4) τροχ.
ὁ προεστὸς (3) τροχ.
ὀδήγαε στῆς γυναίκα του τὴν κλίνη (11) λαμβ.
τὸ βαρὺ ἀθλητή, (5) τροχ.
στὴ γέρικη ἔγνοια του μονάχα ἕνα βλαστὸ
[τηρώντας, (15) λαμβ. ἄτμητος
ὁμοιο με τῶν Διόσκουρων τὸ δίδυμο ἄστρο, (13) λαμβ.
με τὴν ἀλαφράδα τοῦ Ἰακίνθου (10) τροχ.
ἢ με τοῦ Νηρέα τὴν ξωτική ὀμορφιά! (11) τροχ.

Ἦ Ὀρθία, (3) λαμβ.
ὀποὺ ἔταξες λιμάνι τῆς καρδιάς σου (11) λαμβ.

τὴν ἀσύχαστη στὸ Ταίναρο τοῦ πόντου σου [ἀπλωσιά, (15) τροχ.
ὀποὺ κοχλάζει, (5) λαμβ.
δέρνεται, (3) τροχ.
βογκάει (3) λαμβ.
ὀσο κανέναν Ὀκεανὸς (8) λαμβ.
(«Ἡ Συνείδηση τῆς Φυλῆς μου», II).

Ὁ 14ος στίχος, ποὺ τὸν χαρακτηρίζουμε τροχαϊκὸ, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ καὶ ὡς δακτυλικός.

Οἱ στίχοι (13ος, 14ος, 15ος):

ὀποὺ κοχλάζει, (5) λαμβ.
δέρνεται, (3) τροχ.
βογκάει (3) λαμβ.

μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἕνας στίχος 11σύλλαβος (5+3+3) — κι' ἔτσι ἀπαγγελόμενοι σχεδὸν νοοῦνται:

ὀποὺ κοχλάζει, δέρνεται, βογκάει (11) λαμβ.

Ὅμως ὁ ποιητὴς κάνει αὐτὸ τὸν τεμαχισμὸ σὲ τρεῖς στίχους — ἀπὸ ἕνα ρῆμα σὲ κάθε στίχο — γιὰ ν' ἀποδώσει ἔντονα τὶς τρεῖς ξεχωριστὲς ἔννοιες.

Ὅσο διαφορετικοὶ κι' ἂν εἶναι οἱ στίχοι, στὰ διάφορα αὐτὰ παραδείγματα, ἡ ἀκοή τοὺς δέχεται σὰν ὁμοίους. Εἶναι ἡ ἴδια ποιητικὴ συνείδηση ποὺ παρήγαγε τοὺς φαινομενικὰ πιά ἀνόμοιους αὐτοὺς στίχους, ποὺ προερχόμενοι ἀπὸ τὸν ἴδιο ποιητὴ, κι' ἀνήκοντας στὸ ἴδιο κάθε φορὰ ποιήμα, μοιάζουν σὰ νὰ ταυτίζονται τοὺς διαφορετικοὺς ρυθμοὺς των. Ἰδοὺ μιὰ ἀκόμα ἀπόδειξη γιὰ τὸ πῶς συνταιριάζονται ἀδιάσπαστα λαμβικοὶ καὶ τροχαϊκοὶ στίχοι:

Ἦ γῆ μου, (3) λαμβ.
γιὰ νὰ σὲ γνωρίσω μέσ' στὰ σπλάχνα μου (11) τροχ.
δὲν ἔκαμα καθὼς ὁ βασιλιάς τῆς γῆς τοῦ Νείλου, (15) λαμβ. ἄτμητος

ποὺ πρὶν ἀνεβεί στὸ θρόνο του, (9) τροχ. παρατονισμένος
γιὰ νᾶναι σύγκορμα καὶ σύψυχα ἕνα με τὸ Θεό του, (15) λαμβ. ἄτμητος
ὀποκρινόταν τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ ἢ στὸν οὐρανό, (16) λαμβ.

λουζότανε στὴ λίμνη ὀπου λουζότανε κι' αὐτός, (14) λαμβ. ἄτμητος
ταξίδευε ἀπ' τὰ ἴδια μονοπάτια του στὸ χῶμα, (15) λαμβ. ἄτμητος

ἀνέβαινε στὸ λόφο τοῦ ἄμμου, ὀπως ἐκεῖνος, (13) λαμβ.
νὰ δεχτεῖ τὸ πρῶτο τοῦ ἡλίου ρόδισμα στὸ πρόσωπο, (15) τροχ.
ἔμπαινε στὸ καράβι ποὺ διαβαίνει τὰ ἡσυχὰ κανάλια (17) λαμβ.
ποὺ μιμοῦνται τὰ βαθιὰ κανάλια τ' οὐρανοῦ (13) τροχ.

(«Ἡ Συνείδηση τῆς Γῆς μου», II).

Ἦς ἔρθουμε τώρα στοὺς στίχους τοῦ

τρισύλλαβου ρυθμοῦ, πού εἶναι οἱ δακτυλικοί, καθὼς καὶ οἱ δακτυλικοί με ἀνάκρουση (ἢ μεσοτονικοί), καὶ οἱ ἀναπαιστικοί. Ἴδου ἓνα παράδειγμα ἀναπαιστικῶν καὶ δακτυλικῶν στίχων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μερικοί εἶναι με ἀνάκρουση:

Ὡς προαιώνια βουλήθηκε πάλι (10) ἀναπ.
 ὁ Ἡρακλῆς ἀπ' τὸν Ἄδη γυρίζοντας (11) ἀναπ.
 ὁμοιος μ' ἑσᾶς, ἀδελφοί μου, (8) δακτ.
 νησιτικός, ἀχαμνός, με πηγμένα (10) ἀναπ.
 τριγύρ' ἀπ' τὴν ὄψη τὰ γένια, (9) δακτ. με ἀνάκρουση
 ὡσάν ἀγριος, [σά] στοιχειό, σάν ἡμίθεος, (11) ἀναπ.
 μὰ μ' ὄλα γεμάτα τὰ στήθη, (9) δακτ. με ἀνάκρουση
 τὰ φρένα, τὰ γόνα[τα] ἀπ' τὸν κρῦφιο του ἀκοίμητο
 [ἀγῶνα, (15) δακτ. με ἀνάκρουση
 ὕψωμένος ἀπάνω ἀπ' τοῦ Φόβου ἢ τοῦ Χάρου τὸν ἴσκιον,
 (16) ἀναπ.
 νὰ λυτρώσει τὸν ἥρωα (8) ἀναπ.
 ὁμοια τώρα κι' ἑσεῖς (6) ἀναπ.
 νὰ λυτρώσετε πᾶτε τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἀνθρώπου, (13) ἀναπ.
 λυτρωτές πού ζητάει σάν κι' ἑσᾶς, (9) ἀναπ.
 λυτρωτές πού νὰ δίνουν τῆ ζωὴ τους (10) ἀναπ.
 σὰ μιά μόνο σπὸνδῆ τῆς καρδιάς τους. (10) ἀναπ.
 («Κλεισούρα»).

Σημειώνουμε πὼς ὁ βος στίχος λογαριάζεται ὡς 11σύλλαβος ἀναπαιστικός, ἀν τοῦ λείπει τὸ μόριο σά. Καὶ ὁ βος στίχος ὡς 15σύλλαβος δακτυλικὸς με ἀνάκρουση, ἀν διαβαστεῖ ὄχι στὸν πληθυντικὸ τὰ γόνατα ἀλλὰ στὸν ἐνικὸ τὸ γόνα. (Πρβλ. σὲ στίχο τοῦ Σικελιανοῦ γιὰ τ' ἀετώματα τῆς Ὀλυμπίας: τὸ ἀλογίσο γόνα).

Δίνουμε τὸν μετρικὸ τύπο τῶν 5 πρώτων στίχων:

υ υ - υ υ - υ υ - υ
 υ υ - υ υ - υ υ - υ υ
 - υ υ - υ υ - υ υ
 υ υ - υ υ - υ υ - υ
 υ - υ υ - υ υ - υ

Σὲ δεύτερο παράδειγμα ἔχουμε ἀναπαιστικούς καὶ δακτυλικούς με ἀνάκρουση (μεσοτονικούς) μόνο στίχους:

Κι' ἔτσι σήμερα (5) ἀναπ.
 ὀρθὸς στ' ἀκρογιάλι δὲ στέκω, (9) δακτ. με ἀνάκρουση
 δὲ στέκει κανεῖς μας (6) δακτ. με ἀνάκρουση
 καρτερώντας τὸ κῦμα νὰ φέ-
 [ρει ἀπὸ σᾶς ἓνα λείψανο (17) ἀναπ.
 πού γυρεύει ταφή, (6) ἀναπ.
 μὰ κοιτώντας | ἀφρισμένα τὰ κύματα (4+8) ἀναπ.
 ἀπάνω νὰ ὀρμᾶνε (6) δακτ. με ἀνάκρουση
 τὸ 'να πίσω ἀπὸ τ' ἄλλο (7) ἀναπ.
 («Πρωτέας»).

Σημειώνουμε ὅτι ὁ 12σύλλαβος στίχος:

μὰ κοιτώντας ἀφρισμένα τὰ κύματα

μπορεῖ ν' ἀναλυθεῖ σὲ δύο ἀναπαιστικούς κανονικούς στίχους:

μὰ κοιτώντας (4) ἀναπ.
 ἀφρισμένα τὰ κύματα (8) ἀναπ.

Ἄλλὰ ἡ ἔννοια ἀπαιτοῦσε ἐνότητα σ' ἓνα στίχο. Ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται ἀδιάσπαστες τὶς λέξεις καὶ γι' αὐτὸ τὶς παρατάσσει στὸν ἴδιο στίχο. Ἄλλοῦ κάνει τὸ ἀντίθετο: διασπᾷ τὸν στίχο, ἀπὸ ἀπαίτηση ἀντίθετη, ὅπως εἶδαμε σὲ σχετικὸ παράδειγμα.

Μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε κι' ἄλλους συνδυασμοὺς στίχων, πού ἀνήκουν στὰ μέτρα πού ἀναφέραμε. Π.χ. Ἰαμβικούς καὶ ἀναπαιστικούς. Θ' ἀρκεστοῦμε κι' ἐδῶ σὲ δύο παραδείγματα. Στὸ πρῶτο, οἱ Ἰαμβικοί καὶ οἱ ἀναπαιστικοὶ στίχοι εἶναι ἀνάμικτα τοποθετημένοι:

ὦ ριζωμένο (5) Ἰαμβ.
 στὸ πολύβοο διάστημα, (8) ἀναπ.
 καὶ στοῦ Ὀμήρου τὸ στίχο (7) ἀναπ.
 λουσμένο, (3) Ἰαμβ.
 βυθισμένο στὸν ὕμνο! (7) ἀναπ.
 («Ἀλαφροσκιωτος» — Ὁ βαθὺς λόγος).

Ὁ μετρικὸς τύπος τῶν στίχων αὐτῶν εἶναι:

υ - υ - υ
 υ υ - υ υ - υ υ
 υ υ - υ υ - υ
 υ - υ
 υ υ - υ υ - υ

Στὸ δεύτερο παράδειγμα, 6 στίχοι Ἰαμβικοί, σὲ συνέχεια μεταξύ τους, ἀκολουθοῦνται ἀπὸ 5 ἀναπαιστικούς, συνεχεῖς κι' αὐτούς:

Μὰ ἐδῶ σ' ἑσᾶς ἀφήνω τὴν καρδιά μου, (11) Ἰαμβ.
 κρυφὸ χοροστασιό, (6) Ἰαμβ.
 πυρὰ νεκρῶν μεγάλη, (7) Ἰαμβ.
 περιβόλι μαζί καὶ κοιμητήρι (11) Ἰαμβ.
 ὡσπου, χορεύοντας τὸν κλέφτικο καὶ τὸ
 [συρτὸ βαθιὰ της, (17) Ἰαμβ.
 μιὰν ὥρα ἑσεῖς νὰ σπάσετε καὶ τὰ δεσμά της, (13) Ἰαμβ.
 σ' ἓνα μόνο παλμόν ἀναγάλλιας, (10) ἀναπ.
 τὸν παλμό σας, (4) ἀναπ.
 σ' ἓνα μόνο ρυθμὸ γυρισμοῦ, (9) ἀναπ.
 τὸ χορὸ σας, (4) ἀναπ.
 τὸν αἰώνιο χορὸ τῆς Ἑλλάδας! (10) ἀναπ.
 («Στυγὸς Ὀρκος»).

Ἐπίσης, μποροῦμε νὰ συναντήσουμε καὶ στίχους, πού ἀνήκουν σὲ περισσότε-

ρους ἀπὸ δύο ρυθμούς. Στὸ παράδειγμα αὐτὸ θὰ βροῦμε συνδυασμὸ ἀναπαιστικοῦ καὶ λαμβικοῦ καὶ δακτυλικοῦ με ἀνάκρουση (ἀμφιβραχικοῦ ἢ μεσοτονικοῦ) ρυθμοῦ:

πάμφωτα εἰδῶλα νιότης, (7) ἀναπ.
καὶ τώρα (3) λαμβ.
νὰ ξεχόνετε μέσ' στὸν ἀγέρα, (10) ἀναπ.
μέ τοῦτα τὰ λόγια ἀπ' τὴν ἀ-
[βυσσο μέσα, (12) δακτ. με ἀνάκρουση
τὴν ἀξία ψυχῆ σας. (6) δακτ. με ἀνάκρουση
(«Πρωτέας»).

Ἴδου καὶ ὁ μετρικὸς τύπος του:

υ υ - υ υ
υ - υ
υ υ - υ υ - υ
υ - υ υ υ - υ υ - υ
υ - υ υ - υ

Δηλαδή σὲ 5 στίχους ἔχουμε 3 ρυθμούς. Καὶ στὴ Βυζαντινὴ Ὑμνογραφία ἀπαντᾶμε μετρικὰ ποικίλους στίχους. Πρέπει μάλιστα νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ Βυζαντινὴ καὶ ἡ Νεοελληνικὴ Μετρικὴ εἶναι ἡ ἴδια: τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας. Κατὰ σύμπτωση, σὲ 5 στίχους, ἐπίσης, ἐνὸς ἀντιφώνου τοῦ ὄρθρου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἔχουμε τὴν ἴδια ποικιλία 3 ρυθμῶν:

Διὰ Λαζάρου τὴν ἔγερσιν, Κύριε, (12) δακτ.
τὸ ὡσαννά σοι ἐκραύγαζον παῖδες (11) δακτ.
τῶν Ἑβραίων, φιλάνθρωπε (8) ἀναπ.
ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας (9) λαμβ.
οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι. (9) λαμβ.
(Ἀντίφ. Γ', ἤχου β').

Ἄλλ' ἀν' ἀνατρέξουμε καὶ στοὺς προσωδιακοὺς στίχους τῆς Ἀρχαίας ποιήσεως, θὰ βροῦμε μικτὲς στροφές στὴ χορική ποίηση, στὴν τραγωδία, στὴν κωμωδία. Ὑπάρχει μεγάλη ἐλευθερία στὸν μετρικὸ σχηματισμὸ.

Ὁ Σοφοκλῆς στὸν στίχο 806 τῆς «Ἀντιγόνης» γράφει:

ὄρατ' ἔμ', ὦ γᾶς πατρίας πολῖται
χοριαμβικὸ δίμετρο+βακχεῖος

Ἐνῶ στοὺς στίχους 808 καὶ 809:

στείχουσαν, νέατον δὲ φέγ- Γλυκῶνειο
γος λεύσσοσαν ἀελίου χοριαμβικὸ δίμετρο

Γυρίζουμε στὸν Σικελιανό. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ ἔγινε συνδυασμὸς τῶν 3 ρυθμῶν, τοὺς ὁποίους διαπιστώσαμε παραπάνω σὲ στίχους του, συμβαίνουν ἐπίσης συνδυασμοὶ 3 ρυθμῶν με παραλλαγές, ἢ καὶ τῶν 4 μαζί.

Μὲ ὅσα εἶδαμε, ὁ στίχος τοῦ Σικελιανοῦ εἶναι μουσικὸς καὶ πλαστικὸς, γι' αὐτὸ κι' ἀντέχει στὴ μεγαλοστομία τοῦ ποιητῆ του, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἀναζητᾶει, χωρὶς ποτὲ ν' ἀναπαύεται σὲ ὅ,τι ἔχει κάθε φορὰ συντελέσει.

Ὁ Σικελιανὸς τὴ μουσικὴ δύναμη τοῦ στίχου τὴν ἔχει ἐνδιάθετη, στὴ νευρώδη ὄρμη της. Καὶ συνεχῶς μᾶς διδάσκει. Ἡ ἀκοή μας τρέφεται ἀπὸ τὴ δική του φωνή.

Ὅπως ἐδείξαμε, καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἀκόμα στίχοι του εἶναι συνδυασμοὶ ρυθμῶν. Κινουῦνται ἀνάμεσα σὲ σταθερὰ κανονισμένες μορφές, ἀλλὰ ποικιλώτατες, ποτὲ χαλαρές. Ἡ ἰσορροπία ἔχει γίνῃ προτιήτερα, ἢ ρυθμικὴ ἀπαίτηση προϋποτίθεται. Εἶναι χαραγμένη στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ.

Ἡ ἐσωτερικὴ σύνθεση τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ πρῶτος στόχος τοῦ Σικελιανοῦ. Ἀλλὰ μαζί με αὐτὴ, ἀπαραίτητα ὁ κάθε στίχος ἔχει αὐστηρὴν ὑπαρξή. Τὸ μουσικὸ αἶσθημα στὴ χρῆση διαφορετικῶν ρυθμῶν εἶναι στὴν ἐντέλειά του. Ὁ πεζὸς λόγος ἔχει ὀριστικὰ ὑπερνικηθεῖ.

Ἀπὸ πηγὴ ἀόρατη ἔρχεται ὁ κάθε στίχος τοῦ Σικελιανοῦ, κι' ὅλοι μαζί αἱ στίχοι του πλημμυρίζουν σὰν τὸν ποταμὸ ποὺ ξεχειλίζει, ἀλλὰ χωροῦν πάντα στὴν ποιητικὴ κοίτη. Οἱ νόμοι τοῦ ρυθμοῦ πλαταίνουν χωρὶς νὰ διαλύονται, ἀπλώνονται χωρὶς νὰ χάνονται. Εἶναι ἡ οὐσία τοῦ στίχου ποὺ πάντα συμφιλιώνεται με τὴ μουσικὴ του ὑπόσταση.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ

